

8. Катренко Л.А. Охорона праці в галузі освіти / Л.А. Катренко, І.П. Пістун. – Суми: Університетська.
9. Орушко С.І. Декоративно-прикладне мистецтво і його навчально-виховний потенціал / С.І. Ошурко // Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. – 2009. – № 1. – С. 152–158.

ПРАВИЛА БЕЗПЕЧНОЇ ПРАЦІ УЧНІВ 5 КЛАСУ ПІД ЧАС ВИГОТОВЛЕННЯ АПЛІКАЦІЇ З ТЕКСТИЛЬНИХ МАТЕРІАЛІВ

*Міняйло В.І.
м. Полтава*

Трудове навчання школярів – важлива складова частина всієї системи трудового навчання, виховання й політехнічної освіти молоді. Розв'язується широке коло виховних питань: виховується гарне ставлення до праці – творчий підхід до трудових завдань, уміння й бажання працювати на загальну користь, у колективі, а також суспільні мотиви праці, виробляються навички культури праці: акуратності, бережливого ставлення до матеріалів та результатів своєї і чужої роботи, її планування.

В останні роки в нашій державі вдосконалюється законодавча база охорони праці, що визначає права та обов'язки як викладача, так і школярів. Пріоритетним залишається збереження життя і здоров'я учасників трудової діяльності. Саме тому вчителю необхідно, забезпечуючи налагоджену роботу з охорони праці у навчальному процесі, забезпечувати здорові та безпечні умови роботи, попередження травматизму, обладнання і технічних засобів навчання, створювати оптимальний режим роботи і навчання. Проблеми поліпшення умов праці та навчання учасників навчально-виховного процесу, попередження їх травматизму, є одним з найактуальніших питань сучасного освітнього закладу.

Проектно-технологічна система трудового навчання – це логічна структура організації навчально-виховного процесу, що має визначену мету, завдання, зміст, форми, методи, оснований на проектно-технологічній діяльності учнів і націлена на певний результат. На цій системі базувалася трудова підготовка підростаючого покоління останніх декількох років.

Проектно-технологічна компетентність – це здатність учня застосовувати знання, уміння, навички у процесі проектно-технологічної діяльності учнів для виготовлення виробу від творчого задуму до його втілення у готовий продукт за обраною технологією. Для формування ключових і предметних компетентностей у зміст предмета закладено наскрізні змістові лінії: «Екологічна безпека та сталий розвиток», «Громадянська відповідальність», «Здоров'я і безпека», «Підприємливість та фінансова грамотність». Призначення цих наскрізних інтегрованих змістових ліній – формування в учнів здатності застосовувати знання й уміння з різних предметів у реальних життєвих ситуаціях або виконання практичних завдань, наближених до життя.

Змістова лінія «Здоров'я і безпека» націлена на формування в учнів соціальної активності, відповідальності та екологічної свідомості, готовності брати участь у вирішенні питань збереження довкілля і розвитку суспільства, усвідомлення важливості сталого розвитку для майбутніх поколінь. Учні 5–6 класів у процесі трудового навчання орієнтують: розуміти необхідність дотримання правил безпечної праці та організації робочого місця; безпечно користуватися побутовими електроприладами; дотримуватися послідовності дій при виявленні пошкоджень чи несправностей побутових електроприладів; критично ставитися до інформації про

товари для збереження власного здоров'я. Учні 7–9 класів у процесі трудового навчання орієнтують: дотримуватися правил безпечної праці при виконанні технологічних операцій; розуміти шкідливий вплив фарбових матеріалів на здоров'я людини та способи запобігання від їхньої дії; доглядати одяг, взуття та дотримуватися відповідних санітарно-гігієнічних вимог; розпізнавати маркування пластмас для виявлення впливу штучних матеріалів на власне здоров'я та навколишнє середовище; розуміти чинники впливу хімічних матеріалів на здоров'я людини.

В процесі трудового навчання педагогові необхідно враховувати не лише особливості, але і можливості кожного учня. Особливу увагу необхідно приділяти формуванню загальнотрудових умінь у учнів; розвитку особових якостей, які будуть йому потрібні на будь-якому виробництві, у будь-якому колективі. На уроках праці при плануванні діяльності використовуються зразки виробів, предметно-технологічні, предметно-інструкційні та інструкційні карти, картки із зображеннями етапів роботи та назвами трудових операцій.

Особлива увага звертається на знання і точне дотримання учнями правил безпечної праці, виробничої санітарії та особистої гігієни, навчання їх правилам безпечних прийомів роботи, ознайомленню із заходами запобігання травматизму, на уроках систематично вивчаються та повторюються правила безпечного виконання кожної операції. Визначений програмою взаємозв'язок між окремими видами праці полягає в тому, що при виготовленні виробів з різних матеріалів повторюються інструменти і прийоми роботи з ними, способи обробки матеріалів, послідовність технологічного процесу тощо.

З перших уроків учитель знайомить дітей з правильною організацією робочого місця, доводить до свідомості учнів, що зразкове його дотримання – обов'язкова умова всякої праці, один із засобів досягнення успіху в трудовій діяльності. До занять допускаються учні, які пройшли інструктаж з охорони праці, знають про безпечні методи роботи. Кожен учень зобов'язаний знати й точно виконувати правила безпечної праці на уроках образотворчого мистецтва та трудового навчання. Своєчасно приходити на заняття, займати своє робоче місце. Перехід учнів на друге робоче місце без дозволу вчителя забороняється. Коли вчитель звертається до всіх учнів, вони мають припинити роботу й уважно вислухати зауваження, інструктаж. Використовувати навчальний час для успішного завершення завдання і не відволікатися розмовами, своєчасно й високоякісно виконувати доручену справу.

Зобов'язаний виконувати вимоги безпеки:

- **до початку занять** ретельно підготувати своє робоче місце до роботи; уважно вислухавши вчителя і одержавши завдання на урок, перевірити ще раз справність інвентаря, інструментів особистого користування, наявність матеріалів;

- **роботу** розпочинати лише з дозволу вчителя; не можна працювати несправним і тупим інструментом, використовувати інструмент лише за призначенням; користуватися прийомами роботи з інструментами, як показав учитель; не носити з собою різальних і колючих інструментів, вони мають бути в школі; інструменти та обладнання зберігаються в призначеному місці; під час роботи учень повинен тримати своє робоче місце в належному порядку, а після роботи акуратно прибрати його;

- **після закінчення роботи** прибрати своє робоче місце : скласти відповідний інвентар.

Учитель наполегливо добивається засвоєння учнями визначених вище вимог, наголошує на важливості їх дотримання, аж поки діти самостійно осмислять це і на власному досвіді переконуються в необхідності правильної організації та дотримання порядку на робочому місці.

При вивченні теми «Аплікація як вид художнього оздоблення виробів. Технологія прикріплення деталей аплікації до основи. (Технологія виконання

початкових швів)» учні ознайомлюються з простими ручними швами та їх графічним зображенням; формуються вміння виконувати початкові шви; навчаються дотримуватись санітарно-гігієнічних вимог, правил безпечної праці й організації робочого місця; розвивати координацію та точність рухів рук, окомір; розвивається мислення, творчі здібності, увага; виховувати охайність, терпіння та старанність під час виконання роботи.

Аплікація (від лат. накладання, приєднання) – це вид декоративно ужиткового мистецтва, в якому художні зображення виконують за допомогою закріплення деталей малюнка на основу.

Основним матеріалом для виготовлення аплікації в давнину були шкіра тварин і вовна. Пізніше для оздоблення почали використовувати різні тканини (вовну, шовк, оксамит), хутро, шнури, тасьму, бісер, лелітки (блискучі кружальця). Кравці та ткачі виготовляли смуги тканих, вишитих орнаментів, які нашивали на одяг. Яскравими аплікаціями з оксамиту, сукна та шкіри оздоблювали шатра, господарський інвентар.

Існують такі види аплікації: предметна, сюжетна; одноколірна, багатокольорова; декоративна (орнаментальна); пласка, об'ємна; абстрактна; силуетна тощо.

Предметна аплікація – це зображення окремих предметів.

Сюжетна аплікація відображає події, явища, складається з декількох різних фігур.

Декоративну аплікацію можна складати з геометричних і рослинних елементів та візерунків народного орнаменту.

Пласку аплікацію виконують вирізуванням деталей із тканини, шкіри та інших матеріалів і нашиванням або наклеюванням на основу.

В об'ємній аплікації пришивають чи приклеюють на основу тільки частини окремих елементів. Крім того, об'ємну аплікацію виготовляють, підкладаючи під деталі аплікації вату, синтепон, ватин, шматочки байки, фланелі тощо.

Абстрактна аплікація передбачає спрощене зображення загальної картини, позбавленої конкретності.

Силуетна аплікація полягає в зображенні певних силуетів людей, тварин, птахів, рослин, предметів.

Аплікації можуть бути простими і складними, тобто складатись із декількох або багатьох елементів.

Аплікація може бути одношарова або багатошарова. В одношаровій аплікації зображення предметів та їх деталей нашивають або наклеюють на основу в один шар. Багатошарову аплікацію виконують нашиванням або наклеюванням на фон зображень предметів та їх деталей у два-три шари.

Сьогодні аплікацією прикрашають найрізноманітніші за призначенням вироби: одяг, речі для дому та відпочинку. Часто застосовують аплікацію і при оформленні інтер'єру.

Технікою аплікації можна виготовити безліч виробів із різноманітних матеріалів. Тканиною, мереживом, стрічками оздоблюють панно, штори, ковдри, скатертини, покривала, сумки, одяг, меблі тощо.

Аплікацією можна оздобити вироби зі шкіри: сумки, гаманці, скриньки, обкладинки, ремені, прикраси тощо.

Для оздоблення предметів домашнього вжитку використовують папір, гудзики, намистинки, бісер, природний матеріал.

Залежно від матеріалу, з якого виготовлено виріб, конструкції виробу, умов його використання застосовують різні види з'єднань. Найбільш поширеними видами є склеювання, зшивання, зв'язування, з'єднання за допомогою цвяхів, шурупів, заклепок, зварювання та інші. Склеюють деталі із паперу, картону, деревини, шкіри, тканини, гуми за допомогою різних спеціальних клеїв. Для з'єднання тканин та волокнистих

матеріалів найчастіше використовують зшивання нитками. Ниткові шви виконують однією або декількома строчками. Строчки складаються із ряду стібків. Ручні стібки виконують за допомогою ручних голок, а машинні – на швейних машинах. Нитковий спосіб з'єднання не перешкоджає виробу згинатися, розтягуватися певною мірою. Стібки ниткових швів можуть мати різну довжину і форму. Назва більшості швів походить від способу виконання стібків, або від їхнього зовнішнього вигляду.

На основі розробленої технологічної послідовності трудових операцій учень розпочинає виготовляти виріб. Важливо домагатися, щоб він виконував практичне завдання до кінця. У разі потреби учневі надається дозована індивідуальна допомога – практична чи вербальна.

При виконанні практичної роботи учні використовують п'яльця, ножиці, голку, наперсток, тканину, нитки. Обов'язково на уроці повинні бути таблиці або картки «Правила безпечної праці при роботі з голкою, ножицями»:

Правила безпечної праці при роботі з ножицями.

- перед початком роботи обладнати своє робоче місце необхідними інструментами та матеріалами;
 - надягти робочий одяг;
 - ножиці у неробочому стані зберігати зімкнутими лезами у спеціальному чохлі;
 - на столі ножиці повинні лежати зліва із зімкнутими лезами, гострими кінцями від себе;
 - передавати ножиці слід кільцями вперед із зімкнутими лезами;
 - слідкувати щоб ножиці не падали на підлогу тому, що вони псуються;
 - під час різання пальці лівої руки тримати на безпечній відстані від леза.
- Правила безпечної праці при роботі з голками
- зберігають голки та шпильки у відповідному місці – гольничці чи коробочці;
 - для роботи не можна використовувати зігнуті, іржаві голки;
 - забороняється лишати голку без нитки, підносити голку до очей, брати до рота, вколювати у робочий одяг або м'які меблі, не залишати її у виробі;
 - щоб не проколоти пальця під час шиття, слід користуватись наперстком, який повинен щільно надягатись на палець;
 - передають голку разом із ниткою, зав'язаною вузликом;
 - якщо голка зламалась, її уламки слід обов'язково зібрати і викинути у смітник;
 - нитку відрізають ножицями, а не відкушують зубами.

Перед початком практичної роботи проводиться вступний інструктаж.

Завдання вступного інструктажу не тільки в тому щоб навчити дітей прийомів виконання роботи, але і підготувати їх до свідомого, активного засвоєння навчального матеріалу, застосування знань на практиці. Інструктаж: повинен бути коротким, точним і переконливим. Надмірно докладний опис прийомів роботи, знайомих дітям з попередніх уроків, знижує інтерес до занять, скорочує час на практичну роботу. Кращий показник якості вступного інструктажу – трудова активність дітей, їх самостійна робота без поспіху, без щохвилинного звернення за допомогою до вчителя або своєму товаришеві.

Поточний інструктаж проводиться під час практичної роботи учнів. Основна його мета – попередження помилок у виконанні трудових прийомів і операцій. Вчитель спостерігає за учнями і, коли помічає неправильні прийоми роботи, зупиняє роботу, допомагаючи усунути недоліки. Під час практичної роботи особливо часто доводиться показувати дітям прийоми самоконтролю і перевірки правильності виконання роботи.

Поточний інструктаж служить не тільки цілям виправлення помилок, але і допомагає закріплення правильних прийомів. Заохочення, похвала, схвалення або просто підкріплення правильності дій учнів сприяють формуванню міцних, стійких умінь і навичок. Вчитель при проведенні поточного інструктажу має можливість на основі безперервного спостереження за діяльністю учнів вести точний облік результатів роботи. Підсумки уроку підводять зазвичай під час заключної бесіди. Якщо при цьому проводиться оцінка виробів, розбір досягнень і допущених помилок, вказується, як можна отримати на уроці знання і уміння застосувати в подальшій роботі, в суспільно корисній праці, то таку бесіду часто називають заключним інструктажем. Одна з завдань заключного інструктажу – навчання дітей завершення роботи, приведення в порядок знарядь, устаткування і робочих місць, При виконанні багатьох виробів часто залишається матеріал, придатний для використання в подальшій роботі. Учитель, проводячи заключний інструктаж, вказує дітям, як треба зберігати залишки матеріалу, як в подальшому його використовувати. Все це привчає дітей до дбайливого поводження зі шкільним майном, громадською власністю, економному використанню матеріалів, що є одним з показників високої культури праці.

Під час роботи в навчальній майстерні на кожному уроці треба звертати увагу на дотримання учнями правил безпечної роботи, виробничої санітарії й особистої гігієни, навчати безпечних прийомів роботи, ознайомлювати із заходами попередження травматизму.

Список використаної літератури

1. Трудове навчання (для дівчат): підруч. Для 5 кл. загальної освіти. Навч. Закладів/ В.К. Сидоренко, Т.С. Мачача, В.П. Титаренко, С.П. Павх, Г.М. Гаврилюк. – Харків: Сиція, 2013. – 240 с.
2. Трудове навчання (для дівчат). 5 клас (до підручника Ходзицької І.Ю., Павич Н.М., Горобець О.В., Безносок О.І.). вид. група «Основа», 2013. – 64 с. – (Серія «Мій конспект»).
3. <http://teacherjournal.com.ua>
4. <http://bestlessons.at.ua>
5. <http://osvita.ua>
6. <http://trudove.org.ua>
7. <https://studfiles.net/preview/5601407/page:4/>
8. <http://ea.donntu.edu.ua/bitstream/123456789/19668/1/практични%20заходи%20зи%20збереження%20життя.doc>
9. http://techno.pnpu.edu.ua/Zbirnik_stud_2011.pdf
10. <https://naurok.com.ua/urok-z-trudovogo-navchannya-10945.html>

ВПЛИВ МЕТОДІВ КОНТРОЛЮ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ НА ЇХ ЗДОРОВ'Я

Бойченко І.В.
м. Чернігів

Анотація. У статті розглядаються різноманітні підходи до визначення сутності самоконтролю. Обґрунтовано необхідність формування самоконтролю в процесі підготовки фахівців у закладах професійно-технічної освіти. Сформульовано значення і необхідність самоконтролю, позначено його види і функції. Перераховано структурні елементи самоконтролю. Розглянуто етапи формування самоконтролю. Вказана роль викладача на кожному етапі.

Ключові слова: самоконтроль, самооцінка, самостійність, етапи формування